

DOCTOR HONORIS CAUSA

АВіктор
Андрущенко

Doctor Honoris Causa

ВОЛИНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Луцьк–2012

УДК 378.4(477.82)ВНУ
ББК 74.584(4УКР-4ВОЛ)738
А 66

*Рекомендовано до друку вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 2 від 29 вересня 2011 р.)*

Укладачі:

Констанкевич І. М. – проректор з навчально-виховної роботи
ВНУ імені Лесі Українки, кандидат філологічних наук, доцент;

Смолюк І. О. – декан педагогічного інституту ВНУ імені Лесі
Українки, доктор педагогічних наук, професор;

Маховський О. Г. – начальник відділу молодіжної політики та
соціальної роботи ВНУ імені Лесі Українки

За загальною редакцією **І. Я. Коцана** – ректора Волинського
національного університету імені Лесі Українки, доктора біологічних
наук, професора

А 66 **Андрущенко Віктор.** Doctor Honoris Causa Волинського
національного університету імені Лесі Українки / укладачі
І. М. Констанкевич, І. О. Смолюк, О. Г. Маховський ; за заг. ред.
І. Я. Коцана. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 32 с.

ISBN 978-966-600-570-3

Видання вміщує матеріали інавгураційної церемонії вручення
почесного титула Doctor Honoris Causa Волинського національного
університету імені Лесі Українки ректору Національного
педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктору
філософських наук, професору, академіку Віктору Андрущенко.

УДК 378.4(477.82)ВНУ
ББК 74.584(4УКР-4ВОЛ)738

© Констанкевич І. М., Смолюк І. О.,
Маховський О. Г. (укладання), 2012
© Косенко А. О. (обкладинка), 2012
© Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2012

ISBN 978-966-600-570-3

АКАДЕМІК ВІКТОР АНДРУЩЕНКО

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ВЧЕНА РАДА

ВШАНОВУЄМО

ВІКТОРА АНДРУЩЕНКА,

РЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМИНОВА, ДОКТОРА ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК, ПРОФЕСОРА,
ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ,
АКАДЕМІКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ,
ЗАСЛУЖЕНОГО ДІЯЧА НАУКИ І ТЕХНІКИ УКРАЇНИ,

З УВАГИ НА ЙОГО ПІДНІ ПОХВАЛИ ЗУСНУЛИ В ЗАХИСТІ ЛЮДСЬКИХ ПРАВ, ЙОГО
ДУЖЕ ГУМАННИЙ І СПРАВДІ ПІДНИЙ ПОГЛЯД НА ЖИТТЯ, АБСОЛЮТНЕ
СЛУЖИННЯ ІСТИНИ

ПОЧЕСНИМ ТИТУЛОМ

DOCTOR HONORIS CAUSA

З ПОВАГИ ДО ВАГОМОГО ВНЕСКУ У СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК
ВОЛИНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ВІДАНО В МІСТІ ЛУЦЬКУ
ДНЯ 06 МІСЯЦЯ ЖОВТНЯ РОКУ БОЖОГО ЛІМХІ /2011 Р./

РЕКТОР	ДЕКАН	ВЧЕННИЙ СЕКРЕТАР
ПРОФЕСОР	ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ	ДОЦЕНТ
ІГОР ВОЦАН	ПРОФЕСОР	АЛЕВТИНА МОРЕНКО
	ІВАН СМОЛЮК	

Іван Смолюк,

доктор педагогічних наук, професор,

декан педагогічного інституту

ВНУ ім. Лесі Українки

БІОГРАФІЯ ВІКТОРА ПЕТРОВИЧА АНДРУЩЕНКА

Віктор Петрович Андрущенко народився 1 січня 1949 р. в селі Совинка Конотопського району Сумської області в сім'ї вчителів. Батько, Петро Андрійович – у минулому офіцер, пілот-винищувач. Мама, Наталія Іванівна – вчителька початкових класів. Батьки працювали й навчалися: Петро Андрійович здобував історичну освіту в Сумському державному педагогічному інституті; Наталія Іванівна вивчала українську мову та літературу в Ніжинському державному педагогічному інституті (сьогодні – університеті) імені М. Гоголя. Віктор Андрущенко зі старшим братом Володею (1947 р. н.) зростали при школі й школярах, серед учителів, книжок, шкільних зошитів і постійних педагогічних дискусій.

У 1953 р. сім'я переїхала до Шаповалівки – у рідне батькове село, де Петру Андрійовичу запропонували посаду заступника директора восьмирічної школи з навчальної роботи.

У шість років Віктор Андрущенко пішов до школи. Спочатку на нього не звертали уваги. Вважали: дитина бавиться. Тим більше, що батьки там працювали й старший брат навчався. Нічого нового Віктор там не дізнався. Усе

було відомим. Братів „Буквар“, „Читанку“ й інші книжки для першого класу він уже перечитав, таблицку множення знав, загальний порядок життя школи сприймав як своє власне середовище, де зростав практично від дня народження.

Півроку годину за годиною відсиджував у класі на пташиних правах: до запису не дотягував роками, та й зростом не вийшов. Однак Віктор старанно готувався до уроків. Відповідав, коли викликали. А здебільшого сам напрошувався на відповідь. Навчання давалося легко, майже як розвага. Пам'ять була хороша, багато талантів: читати й рахувати, малювати та співати, ліпити пластилінові іграшки та грати з м'ячем міг краще за інших. Між тим, на Віктора дивились як на дошкільника, який бавиться в школу. І лише під Новий рік учителька переконала батьків і дирекцію, що його навчальні успіхи вагомі, що записати Віктора до першого класу потрібно в цьому році як прибулу дитину. Так і зробили. Із третьої чверті Віктор гордо сидів за першою партою повноправним першокласником.

Школа була старенькою, тісною й холодною. Однак учителі намагалися зробити все, щоб кожен з учнів почувався в ній комфортно. У період літніх канікул вони самотійно здійснювали ремонт приміщень і навчального обладнання, разом з учнями фарбували парти, вікна й підлогу, доглядали шкільний сад, навчальні ділянки. Школа потопала в зелені та квітах. Першого вересня вона зустрічала всіх чистотою, свіжістю й красою.

З осені 1963-го разом із групою випускників Шаповалівської восьмирічки В. Андрущенко навчався в 9-му класі Соснівської середньої школи.

У канікулярний час він працював колгоспним їздовим. Близько шостої ранку запрягав „пароконку“, наливав діжечку холодної криничної води, їхав на майдан, де збиралися жінки, яких мав відвезти на поле. До нього ставились як до дорослого – і це проймало відповідальністю за доручену справу.

По завершенні навчання в школі В. Андрущенко вступив до Конотопського індустріального технікуму. Потім був призов до лав Радянської армії. Від рядового, потім – ефрейтора, молодшого сержанта й сержанта дослужився до заступника командира взводу, відмінника бойової та політичної підготовки. Став спортсменом-розрядником, був нагороджений ленінською ювілейною медаллю „За військову доблесть“. Служба виховала характер, визначила життєві пріоритети, серед яких була філософія.

Після демобілізації в 1970 р. В. Андрущенко поступив, а в 1975 р. – завершив навчання з дипломом із відзнакою на філософському факультеті Київського державного університету імені Тараса Шевченка, отримав рекомендацію до аспірантури, склав вступні іспити й був зарахований аспірантом кафедри етики і естетики філософського факультету за спеціальністю „Марксистсько-ленінська етика“ (науковий керівник – професор І. Ф. Надольний).

Наукові дослідження В. Андрущенко розпочав зі студентської лави. За наукову розробку „Співвідношення понять „людина“, „індивід“, „особистість“ та „індивідуальність“, оприлюднену на „Днях науки філософського факультету університету імені Тараса Шевченка“ (1975 р.), отримав першу премію Наукового товариства філософського факультету. Пізніше ця розробка лягла в основу випускної

дипломної роботи, а ще пізніше (із незначним доопрацюванням) – увійшла в перший розділ кандидатської дисертації.

Далі, у 1979 р., були захист кандидатської дисертації й викладацька посада. Читав лекції з етики, пізніше – з історичного матеріалізму на гуманітарних факультетах (філософському, філологічному, історичному, міжнародному та ін.), виконував обов'язки заступника декана філософського факультету, спочатку – із виховної, а згодом – із міжнародних зв'язків та навчальної роботи, пізніше був заступником проректора – директора Інституту суспільних наук університету.

Послідовно пройшов усіма щаблями наукового й посадового зростання: асистент, старший викладач, доцент, професор.

На той час В. П. Андрущенко написав та опублікував понад сотню наукових і науково-методичних праць. У 1991 р. він захистив докторську дисертацію.

У 1986 р. Андрущенкові Віктору Петровичу присвоєно наукове звання доцента, а в 1992 р. – професора.

У 1995 р. його призначено заступником, а через декілька місяців – першим заступником міністра освіти України. Хвороба, на жаль, не дала змоги далі виконувати міністерські обов'язки на повну потужність.

У 1999 р. В. П. Андрущенка призначено директором Інституту вищої освіти АПН України, що тільки створювався. У тому ж році обрано членом-кореспондентом АПН України.

За високий рівень наукового бачення проблем у філософії та соціології, із врахуванням рекомендації провідних

учених і наукових установ, В. П. Андрущенко призначено головою експертної ради ВАК України з філософії та соціології.

Знаковим для Віктора Петровича став 2003 р. Його обрано дійсним членом АПН України, призначено (а через два місяці – одноголосно обрано) ректором Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Під керівництвом, за науковою консультацією й за сприяння академіка В. Андрущенко підготовлено 65 кандидатів і 25 докторів наук. Він голова експертної ради ВАК України з філософії та соціології; член Громадської ради із внутрішньополітичних питань при Президентові України, один з авторів Послання Президента України до Верховної Ради України 2001 і 2002 рр. В. П. Андрущенко здійснював координацію робочої групи з підготовки Національної доктрини розвитку освіти України у ХХ ст. Ректор НПУ імені М. Драгоманова В. Андрущенко є головним редактором часописів „Вища освіта України“, „Практична філософія“, „Людина і політика“, „Генеза“, „Науковий часопис університету імені М. П. Драгоманова“, членом редколегій журналів „Президент“, „Гуманітарна освіта“, „Пам'ять століть“ та ін. Він очолює спеціалізовану вчену раду із захисту докторських дисертацій у НПУ імені М. П. Драгоманова, є членом спеціалізованої ради із захисту докторських дисертацій у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. В. Андрущенко є автором понад 500 наукових праць, серед яких – 45 монографій, підручників, навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів.

Голова Наглядової ради Інституту вищої освіти НАПН України, президент Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи, віце-президент Східноєвропейської академічної мережі університетів, перший віце-президент Української академії політичних наук, віце-президент Оксфордського клубу ректорів Європи.

В. Андрущенко має почесне звання „Заслужений діяч науки і техніки України“ (1997 р.)

За здобутки в галузі освіти, науки й техніки Віктора Петровича Андрущенка нагороджено Першою премією Національної академії педагогічних наук України, почесною медаллю імені лауреата Нобелівської премії Альберта Швейцера, Міжнародною літературно-мистецькою премією імені Г. Сковороди, дипломом лауреата премії імені Дмитра Чижевського НАН України, кавалер нагороди Ярослава Мудрого Академії наук вищої школи, кавалер орденів „За заслуги“ I, II і III ступенів, „За розбудову освіти“, „За заслуги. Орден Нестора Літописця“ III ступеня, Святого Рівноапостольного князя Володимира III ступеня, Хреста пошани „Князь Святослав“. Міжнародний Сократівський комітет присвоїв В. П. Андрущенку звання лауреата Міжнародної премії у сфері наукових досліджень „Ім'я в науці“.

За внесок у зміцнення міжнародних відносин у сфері науки вчена рада Міжнародного університету Відня (Австрія) спільно з Номінаційним комітетом Європейської бізнес-асамблеї (Оксфорд, Велика Британія) присвоїла академіку В. Андрущенку звання „Почесний професор Міжнародного університету м. Відня“, а очолюваний ним університет було нагороджено міжнародною відзнакою „Європейська якість“.

Це далеко не весь перелік нагород та відзнак Віктора Петровича.

Він почесний професор Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара, Харківського національного педагогічного університету імені Г. Сковороди, Пряшевського педагогічного університету (Словаччина), Білоруського державного педагогічного університету імені Максима Танка, Гродненського державного університету імені Янки Купали (Білорусь) та Московського міського педагогічного університету.

Література

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту : статті, нариси, інтерв'ю / Андрущенко В. П. – К. : Знання України, 2004. – 804 с.

Інтернет-ресурси

1.http://www.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=138&Itemid=132

Іван Смолюк,

доктор педагогічних наук, професор,

декан педагогічного інституту

ВНУ ім. Лесі Українки

ПРЕДСТАВЛЕННЯ

доктора філософських наук, професора,

академіка НАПН України, члена-кореспондента

НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України

Андрущенко Віктора Петровича на почесне звання

доктора *honoris causa* ВНУ імені Лесі Українки

Андрущенко Віктор Петрович – доктор філософських наук, професор, дійсний член НАПН України, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України. Народився 1 січня 1949 р. в с. Совинка Конотопського району Сумської області в сім'ї вчителів. Українець. Закінчив філософський факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософ, викладач філософських дисциплін.

В. П. Андрущенко є автором понад 500 наукових праць, серед яких – 45 монографій, підручників, навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів.

Загальне визнання отримали його книги „Сучасна соціальна філософія“ (К., 1996, у співавторстві із М. Михальченком); „Історія соціальної філософії“ (К., 2000); „Культура. Ідеологія. Особистість“ (К., 2002, у співавторстві із М. Михальченком та Л. Губерським); „Соціальна робота“ т. 1–8 (у співавторстві з І. Миговичем, В. Бехом, М. Михальченком та ін.); „Інтелектуальний потенціал нації: _____ 15

погляд у XXI століття“. Т. 1–3 (у співавторстві із М. Михальченком); „Біловіжжя. Л. Кравчук. Україна 1991–1995“ (К., 1996, у співавторстві із М. Михальченком); „Роздуми про освіту“ (К., 2004); „Вступ до філософії. Великі філософи“ (Харків, 2004) та ін.

Під керівництвом, за науковою консультацією В. П. Андрущенка підготовлено 65 кандидатів і 25 докторів наук.

У 1979 р. він захистив кандидатську, а в 1991 р. – докторську дисертацію; у 1999 р. обраний членом-кореспондентом, а у 2003 р. – дійсним членом Академії педагогічних наук України.

У 1986 р. йому присвоєно наукове звання доцента, а в 1992 р. – професора.

В. П. Андрущенко є дійсним членом декількох громадських академій, першим віце-президентом Української академії політичних наук, президентом Асоціації ректорів педагогічних університетів України, президентом Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи, віце-президентом Східноєвропейської академічної мережі університетів, віце-президентом Оксфордського клубу ректорів Європи.

За здобутки в галузі освіти, науки й техніки В. П. Андрущенко нагороджено першою премією Академії педагогічних наук України (2000 р.), Дипломом лауреата премії імені Дмитра Чижевського Національної академії наук України (2003 р.), Дипломом лауреата нагороди Ярослава Мудрого Академії наук вищої школи (2002 р.), багатьма державними та міжнародними нагородами.

Наукові дослідження В. Андрущенко розпочав зі студентської лави. У період із 1975 по 1990 рр. їх здійснював із позицій марксистсько-ленінської методології й світогляду. Першою самостійною та серйозною роботою стала монографія „Людина в системі культури розвинутого соціалізму“ (1984), підготовлена за результатами наукових досліджень 1978–1984 рр.

Друга книга – „Ідеологічна ефективність культури“ (1988 р.) – розкривала питання, пов’язані із впливом культури на ідеологію й навпаки. Автор показав, що саме ідеологія є тією домінантою, яка, „фільтруючи“ основні суспільні та індивідуальні цінності, визначає напрями розвитку культури й особистості, обумовлює свідомість і поведінку, культуротворчу діяльність людей, впливає на історичний перебіг подій.

Із погляду тодішньої філософської науки й соціальної практики така постановка питання була новою та сприймалася не всіма й не відразу. Книга та побудована на її основі докторська дисертація зацікавили наукову громадськість. Навколо них точились як наукові, так і політичні дискусії.

Після захисту дисертації інтереси автора зосередилися на концептуальному переосмисленні „історичного матеріалізму“ й наближенні до основ „соціальної філософії“. Результатом теоретичних напрацювань 1991–1994 рр. стали видання першого в Україні та країнах постсоціалістичного простору навчального посібника „Сучасна соціальна філософія“. Т. 1–2 (1994 р.) і науково-публіцистична праця “Біловіжжя. Л. Кравчук. Україна 1991–1995” (1996 р.). Обидві роботи підготовлені в співавторстві із М. Михальченком. Ці книги принесли авторам визнання як провідним науковцям України

в царині соціальної філософії й політології; В. Андрущенко та М. Михальченко стали відомими й за межами України.

Книга “Біловіжжя. Леонід Кравчук. Україна 1991–1995” презентувала одну зі спроб осмислення першого п’ятиріччя новітньої української історії, її дійових осіб і виконавців, становлення незалежності й перших реформаторських кроків із її утвердження.

У 2000 р. за сприяння благодійної організації „Центр практичної філософії“ (президент – А. Толстоухов) видано підручник В. Андрущенка „Історія соціальної філософії. Західноєвропейський контекст“, у якому запропоновано парадигмальну модель розвитку історії соціально-філософської думки. Підручник отримав першу премію Академії педагогічних наук України 2000 р.

Авторським колективом харківських і київських учених під керівництвом і за участю В. Андрущенка підготовлено й видано підручники „Соціологія. Наука про суспільство“, „Політологія. Наука про політику“, „Філософія“, „Соціальна філософія“, а також „Короткий енциклопедичний словник з соціальної філософії“. Зазначені видання сформували своєрідний фундамент „критичної маси“ новітнього філософського знання, яка забезпечила реалізацію Концепції гуманітарної освіти, розробленої під керівництвом В. Андрущенка й затвердженої Міністерством освіти у 1996 р.

Етапними у творчому доробку вченого стали фундаментальні колективні наукові праці, написані й видані авторськими колективами під керівництвом і за участю В. Андрущенка: „Соціальна робота“ (т. 1–8, 2000–2002 рр.) та „Філософія політики“ (т. 1–6, 2002–2003 рр.). Перша з них

присвячена аналізу сутності, напрямів реалізації й форм соціальної роботи, її психології, технології, методики. Друга – філософській рефлексії феномену політики. Обидві розробки на теренах СНД підготовлені та видані вперше.

Особливе місце серед багатогранної наукової тематики, на якій зосереджується науковий інтерес В. Андрущенка, займає комплексна проблема філософії, змісту й модернізації освіти. Її освоєнню присвячено колективну працю за участю В. Андрущенка „Науково-освітній потенціал нації“ (кн. 1–3, 2002 р.), монографію „Роздуми про освіту“ (2004 р.), цикл статей, які опубліковані у часописах „Практична філософія“, „Вища освіта України“, „Новий колегіум“, „Директор школи“ та ін.

Автор доводить, що в умовах становлення інформаційного суспільства й глобалізації інтелект (наука та освіта) поступово утверджується як стратегічний чинник суспільного поступу, показник майбутніх прогресивних суспільних зрушень, критерій, за яким слідує новий глобальний перерозподіл світу, змінюється роль країн і народів у системі світової динаміки. Відповідно, із розвитком інтелекту та його практичною спроможністю на передній план мають вийти народи, здатні до створення й використання високих технологій. Із другого боку, перед народами, наука та освіта яких перебуває в занедбаному стані, постає реальна загроза перетворення в пасивного споживача історії або ж асиміляції в інтелектуально більш розвинуті спільності. У цьому контексті В. Андрущенком проаналізовано реальні можливості інтелектуального розвитку українського народу, держави й культури, присутності України в європейському та світовому геополітичному просторі, зрощування її конку-

рентоспроможності на основі розвитку науки й освіти. Автором виявлено та проаналізовано головні тенденції розвитку освіти, шляхи й чинники її модернізації відповідно до внутрішніх потреб та вимог Болонського процесу. Практичні рекомендації, сформовані В. Андрущенком на цій науковій базі, покладено в основу Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ ст., схваленої 2-м Всеукраїнським з'їздом працівників освіти й затвердженої Указом Президента України як стратегічний документ державної освітньої політики.

Серйозним науково-педагогічним доробком В. П. Андрущенка став підручник із філософії для учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв і гімназій „Вступ до філософії. Великі філософи“ (Київ; Харків, 2004 р.). Підготовлений як книга для читання підручник вводить учнівську молодь у великий і розмаїтий світ філософсько-світоглядної культури, категорійний контекст еволюції людської мудрості, у процес пошуку істини, добра та справедливості, досягнення одвічного таїнства людського буття в історичному просторі й часі. Подібна праця виконана в українському навчальному просторі вперше.

Сьогоднішні дослідження, що реалізуються в межах наукової школи В. Андрущенка, концентруються на проблемах філософії освіти, модернізації української освіти в контексті вимог Болонського процесу; стратегії розвитку вищої педагогічної освіти та підготовки вчителя в умовах демократичних і ринкових перетворень, глобалізації й становлення інформаційного суспільства; світоглядної проблематики, соціокультурних орієнтацій та виховання студентської молоді; трансформації гуманітарної освіти;

стратегічних питань державної освітньої політики, зокрема статусу, глобальних цінностей і функцій освіти у системі суспільної організації та самоорганізації.

Отже, В. Андрущенко є одним із фундаторів сучасної соціальної філософії як історії, теорії й методології соціального пізнання. Предметом його досліджень стали людина та суспільство в їх органічній узаємодії й розвитку, виробничій інфраструктурі, соціально-політичній організації та культуротворенні. До змісту предмета соціальної філософії введено нові теми й напрями, зокрема „регулятивні механізми функціонування та розвитку суспільства“, „сенси історії“, „історична генеза предмета соціальної філософії в філософії історії“ та ін.

В. Андрущенко обґрунтовано модернову концепцію людини, її підготовки до життя, навчання й виховання в умовах сучасних трансформаційних процесів, глобалізації та інформаційної революції. Поряд із традиційними характеристиками особистості обстоюється необхідність формування таких якостей, як толерантність, здатність до міжкультурних комунікацій, поєднання національних і загальнолюдських цінностей, якостей громадянина України й світу, екологічної культури тощо. На цій базі вченим сформовано новітню філософію освіти та виховання, яку було покладено в основу „Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті“.

Література

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту : статті, нариси, інтерв'ю / Андрущенко В. П. – К. : Знання України, 2004. – 804 с.

Інтернет-ресурси

1. http://www.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=138&Itemid=132

Віктор Андрущенко,

доктор філософських наук, професор,

член-кореспондент НАН України, академік НАПН України,

доктор *honoris causa* ВНУ ім. Лесі Українки

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ НОВОГО ВЧИТЕЛЯ ДЛЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Майже 100 років тому видатний німецький філософ і культуролог О. Шпенглер видав свою знамениту працю „Присмерк Європи“. Аналізуючи типи культур та динаміку їх розвитку, він робить висновок, що в період остаточного утвердження класичного капіталізму Європу очікує неминучий занепад.

Скажу відверто: О. Шпенглер не помилився. ХХ ст. для Європи обернулося такими історичними катаклізмами, яких не знав за всю історію жоден регіон світу. По її території й людності в буквальному розумінні пронеслися буреломи двох світових війн, декількох революцій, голодоморів і геноцидів. Європа зігнулася під тиском фашизму та комунізму. Здавалося б, ще крок і...

І все ж Європа не занепадала. Вона об'єднується, поступово повертає свою колишню славу, активність і лідерство у світовому просторі. Ми є свідками реального підйому країн європейського простору Німеччини, Великої Британії, Франції, Фінляндії, Швеції, Польщі. Серед них, поза всяким сумнівом, перебуває й Україна.

Об'єднання Європи – процес об'єктивний і невідворотний, однак далеко не безпроблемний. На його шляху стоять серйозні перепони. Серед них перебувають нині глобаліза-

ційні й міграційні процеси, масове переселення до Європи біженців із різних, особливо азійських та африканських країн, помітна вульгаризація інформаційного й масмедійного процесів, активізація транзиту через Європу наркотичних засобів, осіб, причетних до світової організованої злочинності, торгівлі живим товаром тощо.

Ці процеси різко збільшили критичну масу людей так званої групи ризику. Збільшилася кількість дітей-мігрантів у загальноосвітній школі європейських країн. Як представники своїх етносів, національностей, релігійних спільнот, конфесій, майнових груп і т. п., вони несуть із собою цінності, які не завжди вживаються з традиційно домінуючими. Гострі суперечності виникають між носіями мусульманських і християнських цінностей. Навіть у демократично розвинених суспільствах деякі батьки не хочуть, щоб їхні діти навчалися в одному класі (в одній школі) разом із дітьми – представниками інших ціннісних систем.

Не менш гостро стоїть проблема спілкування школярів, представників так званих „демократичних народів“ і „народів підвищеного рівня ризику“ з погляду міжнародного тероризму. Діти останніх автоматично потрапляють у поле підвищеної підозри й почуваються далеко не комфортно навіть тоді, коли їхні батьки до цього ганебного явища не мають ніякого стосунку. Школа цих дітей не приймає, вулиця – також. Ще трохи – і перед нами людина із „надламаною“ психікою, ображена, конфронтаційна, озлоблена, а відтак – потенційно злочинна. Вона готова зруйнувати, знищити все, що виходить за межі її вузької субкультури.

Відомі вибухи незадоволення міграційної молоді в Норвегії, Великій Британії, Німеччині, деяких інших країнах Європи є яскравим свідченням потенційних загроз порядку й комфорту демократичному світу.

Другою, не менш загрозливою тенденцією європейським об'єднавчим процесам є *різке підвищення частки прагматичних, значною мірою – дегуманізованих цінностей* у системі нормативів, які завжди визначали загальнолюдське обличчя Європи. Вони є побічним продуктом, що супроводжує процес універсалізації ринкових відносин. Якось непомітно колесо історії повернуло „не в той бік“: **духовний ореол Європи затьмарили** вульгарно-прагматичні, апокаліптичні у своїй основі пріоритети, які роз'єднують людей, протиставляють їх одне одному, підштовхують до конфлікту. Загроза руйнації європейського соціуму, спричинена масованим розповсюдженням дегуманізованих норм і принципів, стає ще більш вагомою, ніж загроза екологічного колапсу.

Є й **третя**, поки що малопомітна **загроза**, що сформувалась у результаті розпаду СРСР, розширення зони європейського спілкування, входження у неї народів країн колишнього СРСР і так званого „соціалістичного табору“: масова трудова міграція в „стару Європу“ вихідців із новостворених країн. За підрахунками демографів, у ній нині працює більше сотні мільйонів болгар, поляків, росіян, українців, представників інших народів колишньої соціалістичної співдружності.

За висновками аналітиків, ці процеси є об'єктивними й невідворотними. Кожен, хто здобув у Європі роботу та житло, повертатися назад не збирається. Тому там нині стоїть завдання – **навчитися жити разом, толерантно**

сприймаючи одне одного, у злагоді й співпраці. Як зазначають Йошка Фішер, Емма Боніно, Хав'єр Солана та інші відомі й видатні діячі європейських інтегративних процесів, Європа приречена на різноманіття, а тому має шукати шляхи, ресурси, технології для того, щоб „жити разом“, причому за мінімуму примусу й максимуму переконання (Див. „День“, 11 травня 2011 р.)

У справу подолання означених і низки інших суперечностей зобов'язані включитися науковці й політики, діячі культури та мистецтва, бізнесмени. Визначальна ж роль належить представникам особливого виду людської діяльності – духовної, а саме: священнослужителю й учителеві. Не випадково школа та церква, наука й релігія сьогодні намагаються об'єднати зусилля, спільно виступити проти бездуховності та невігластва, відвоювати моральні устої, відтворити й посилити людяне в людині. Підтримуючи та стимулюючи цей процес, ми маємо враховувати одну особливість: до служителя культу йдуть переважно віруючі; до вчителя ж своїх дітей чи онуків веде кожна сім'я! *Саме тому, не заперечуючи конструктивної ролі духовенства, головним суб'єктом європейського об'єднавчого процесу слід визнати його величність Учителя.* Навчаючи й виховуючи дітей, формуючи їхній світогляд і культуру, він вирощує майбутніх європейців, виховує здатність жити й працювати в умовах полікультурної взаємодії народів, співдружності, толерантності, поваги до прав людини, інших гуманістичних цінностей.

Логічно поставити запитання: а чи готовий сучасний учитель до реалізації цього історичного завдання. Як компетентно зазначає **Олвін Тоффлер**: не зовсім і не повною

мірою. Понад те, унаслідок низки причин роль учителя як провідника духовності, наукового знання й культури нині знижується. Під загрозою перебуває і його соціальний статус. Знання й цінності, які він отримує в педагогічному ВНЗ не завжди та не в усьому задовольняють суспільство, сприяють виконанню вчителем покладених на нього завдань. Тоталітарний період, який розводив педагогів по різні сторони барикад, закінчився. На нас очікує ера демократії, толерантного порозуміння й співпраці, культурної взаємодії, облаштування гідного життя всіх народів у єдиному європейському домі. А це означає, що перед нами стоїть завдання *формування нового вчителя, носія нової системи цінностей, здатного виконати нову історичну місію.*

Реалізація цього завдання потребує модернізації навчально-виховного процесу педагогічних університетів, облаштування його змісту на засадах спільної, **вивіреної європейським і світовим досвідом шкали цінностей**, які б об'єднували народи, піднімали людину, формували її кращі людські якості. **Першим кроком** на шляху вирішення означеної проблеми є об'єднання ректорів європейських університетів педагогічного профілю, налагодження плідної співпраці. **Другим** – формування єдиної шкали цінностей, на основі якої має здійснюватися підготовка нового вчителя в більшості, а згодом – у всіх країнах Європи, переведення її на мову педагогічних технологій. **Третім** – залучення до цього проекту керівників держав європейського простору й громадянськості. І тільки тоді, коли толерантність, миролюбство, екологічна безпека та інші фундаментальні цінності утвердяться як нова філософія змісту та організації підготовки нового вчителя у всіх країнах європейського

простору, ми можемо бути впевненими в незворотності європейського об'єднавчого процесу, утвердженні нового гуманітарного обличчя Європи.

Українська асоціація ректорів педагогічних університетів України, яку я маю честь очолювати, має достатні підстави ініціювати цей процес у європейському просторі. І ось чому. **По-перше**, ми, українські педагоги, є прямими й безпосередніми спадкоємцями найбільш глибокої за змістом і потужної за своїм навчально-виховним впливом педагогічної традиції, творці якої – М. Пирогов, К. Ушинський, А. Макаренко та В. Сухомлинський – справедливо очолюють дев'ятку найкращих педагогів Європи й світу. Ми виховані на ній. **По-друге**, українська педагогічна традиція за своєю сутністю є найбільш привабливою для європейців саме тому, що вона формується й відлунює своїм єством внутрішню природу людини як творця культури, людини як вільної істоти. Своєрідним стрижнем цієї традиції є філософське кредо, визначене В. Сухомлинським: „серце віддаю дітям“. **По-третє**, ми готові поділитися її знанням і розумінням із педагогами європейських і не європейських країн світу. Як показали мої особисті зустрічі з ректорами провідних гуманітарних університетів, їхня педагогічна громадськість прагне до співпраці; вона потребує спадщини наших уславлених попередників, нашої участі.

Сьогодні Європа об'єднується у виробничій сфері та споживанні, промисловості, туризмі, політиці, у царині захисту довкілля, обміну культурними цінностями тощо. Люди тягнуться одне до одного, розуміючи, що тільки спільними зусиллями зможуть протистояти тим глобальним викликам, які несуть із собою реалії XXI ст.

Роль учителя в інтенсифікації цього процесу безмежна саме тому, що він готує до життя нові покоління, нового суб'єкта європейського процесу – толерантного, миролюбного, творчого. Це, зі свого боку, покладає на нас – ректорів педагогічних університетів – особливу відповідальність. Ми маємо підняти суспільний статус учителя, відродити духовну сутність освіти, розгорнути процес підготовки вчителя на основі філософії „вічного миру“ Іммануїла Канта, „благочиння перед життям“ Альберта Швейцера, „гуманної педагогіки“ Шалви Амонашвілі, „людиноцентризму і сердечності“ Василя Сухомлинського.

Можливо, саме в цьому й відкривається нова історична місія освіти та вчителя.

Дякую за увагу!

ЗМІСТ

ДИПЛОМ DOCTOR HONORIS CAUSA	5
-----------------------------	---

СМОЛЮК ІВАН БІОГРАФІЯ ВІКТОРА ПЕТРОВИЧА АНДРУЩЕНКА	7
---	---

СМОЛЮК ІВАН ПРЕДСТАВЛЕННЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК, ПРОФЕСОРА, АКАДЕМІКА НАПН УКРАЇНИ, ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАЇНИ, ЗАСЛУЖЕНОГО ДІЯЧА НАУКИ І ТЕХНІКИ УКРАЇНИ АНДРУЩЕНКА ВІКТОРА ПЕТРОВИЧА НА ПОЧЕСНЕ ЗВАННЯ ДОКТОРА HONORIS CAUSA ВНУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ	15
--	----

АНДРУЩЕНКО ВІКТОР ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ НОВОГО ВЧИТЕЛЯ ДЛЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ ХХІ СТОЛІТТЯ	23
---	----

Волинський національний університет
імені Лесі Українки
Презентаційне видання

АНДРУЩЕНКО ВІКТОР
Doctor Honoris Causa
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Укладачі:

Констанкевич І. М. – проректор з навчально-виховної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки, кандидат філологічних наук, доцент;

Смолюк І. О. – декан педагогічного інституту Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор педагогічних наук, професор;

Маховський О. Г. – начальник відділу молодіжної політики та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки

Редактор і коректор *Г. О. Дробот*

Технічний редактор *А. О. Косенко*

Підписано до друку 05.03.2012 р. Формат 60x84¹/₁₆. Папір офс. Гарн. Times New Roman. Друк цифровий. 1,86 ум. друк. арк., 1,55 обл.-вид. арк. Тираж 70 прим. Зам. № 2565. Видавець і виготовлювач – Волинський національний університет імені Лесі Українки (43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13). Свідectво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України ДК № 3156 від 04.04.2008 р.